

Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ 20 051.067 Прикарпатського
національного університету
імені Василя Стефаника
доктору економічних наук, професору,
Сас Людмилі Степанівні

РЕЦЕНЗІЯ

**Доктора економічних наук, доцента, професора кафедри
менеджменту і маркетингу Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника Благун Івана Івановича
на дисертаційну роботу Драбчук Наталії Юріївни
«Економічна ефективність використання земельних ресурсів у
сільськогосподарських підприємствах регіону», подану на здобуття
наукового ступеня доктора філософії
у галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки
за спеціальністю 051 – Економіка**

Актуальність дисертаційного дослідження. Ефективність землекористування має першорядне значення в управлінні земельними ресурсами. Якщо раніше під ефективністю розуміли лише економічний аспект результату виробничої діяльності, то тепер вона включає екологічні, соціальні та інші фактори. Таким чином необхідність докорінної зміни ставлення виробників до використання земельних ресурсів спонукає теоретиків і практиків до вивчення та дослідження як природних, так і економічних чинників з метою підвищення ефективності та раціональності землекористування, в тому числі і в конкретних регіонах. Тому тема дисертаційної роботи Драбчук Наталії Юріївни та відповідно поставлена їй мета, яка полягає в обґрунтуванні теоретичних і методичних засад, розробці

практичних рекомендацій щодо забезпечення економічної ефективності використання земельних ресурсів у сільськогосподарських підприємствах регіону є актуальними.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота Драбчук Наталії Юріївни виконана в рамках тем: «Розробка організаційно-економічного механізму удосконалення функціонування виробничо-господарських структур регіону» (номер державної реєстрації 0111U000875) Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Особисто аспіранткою розроблені пропозиції щодо обґрунтування ефективності використання земельних ресурсів у сільськогосподарських підприємствах.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в розробленні та обґрунтуванні теоретичних, методологічних і прикладних аспектів економічної ефективності використання земельних ресурсів у сільськогосподарських підприємствах. Основні наукові результати дослідження полягають у наступному:

удосконалено:

– трактування поняття “правовий режим землекористування”, яке, на відміну від тих, що існують, позиціонується як сукупність правових норм, які регулюють відносини, пов'язані з володінням, користуванням, охороною, відновленням і використанням земельних ділянок. Даний режим встановлює права та обов'язки власників, орендарів, користувачів та інших суб'єктів земельних відносин;

– структуру ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств із врахуванням таких елементів: природно-ресурсний, виробничо-майновий, фінансово-інвестиційний, інтелектуально-трудова, інформаційно-інноваційний і нематеріальні активи, що є необхідними для забезпечення продуктивної діяльності та досягнення певного економічного ефекту;

– методологічний інструментарій дослідження ефективного використання земельних ресурсів, до якого належать методологічні засади,

методи, підходи й принципи, який сприяє науково-обґрунтованому розгляду цього процесу та розширює можливості системної оцінки напрямів підвищення економічної ефективності землекористування;

– економічну модель прогнозування обсягів виробництва сільськогосподарської продукції аграрними підприємствами, здійснену за допомогою комп'ютерної програми STELLA із врахуванням впливу факторів виробничо-господарської діяльності, зокрема посівної площі сільськогосподарських культур, кількості сільськогосподарських підприємств, внесення мінеральних добрив на 1 гектар посівних площ та урожайність сільськогосподарських культур. Параметри прогнозу, одержані за допомогою програми STELLA, можуть бути важливим інструментом під час планування виробництва сільськогосподарської продукції в майбутньому;

– концептуальні підходи до визначення змісту економічного механізму використання земельних ресурсів у сільськогосподарських підприємствах, складовими якого є агроекономічне землекористування, цифрові технології, альтернативні системи вирощування, альтернативні моделі управління землею, агротуризм і диверсифікація, розвиток інфраструктури, налагодження узгодженої взаємодії яких забезпечить ефективну діяльність сільськогосподарських підприємств та одержання значних переваг над конкурентами;

– особливості розвитку регіону під впливом ефективного використання земельних ресурсів сільськогосподарськими підприємствами, що характеризується зростанням обсягів виробництва сільськогосподарської продукції, економічним зростанням регіону у зв'язку із збільшення валового внутрішнього продукту, розвитком супутніх галузей інфраструктури та послуг, туризму та агротуризму, створенням нових робочих місць, залученні інвестицій у сільськогосподарський сектор і регіон, підвищенням рівня життя місцевого населення, забезпеченням продовольчої безпеки та збереженням навколишнього середовища регіону. Врахування й розвиток таких факторів

впливу дасть змогу вийти соціально-економічній сфері регіону на новий рівень;

набули подальшого розвитку:

– підхід до розкриття економічного змісту категорії “економічна ефективність використання земельних ресурсів”, яке розуміємо як максимальну вигоду, яку може одержати сільськогосподарське підприємство в результаті своєї фінансово-господарської діяльності з урахуванням можливих мінімальних витрат, утворених у результаті впливу зовнішніх (кліматичні та соціальні умови) та внутрішніх чинників (витрати ресурсів і праці) на її здійснення за аналізований період;

– установлення взаємозв’язку між основними видами ефективності використання земельних ресурсів, а саме: економічної, соціальної й екологічної, що дало змогу обґрунтувати їх залежність на основі одержаного підприємством прибутку та його використання для досягнення найбільшої ефективності своєї фінансово-господарської діяльності;

– визначення, обґрунтування та систематизація критеріїв і показників, які характеризують формування економічної ефективності використання земельних ресурсів у сільськогосподарських підприємствах регіону, зокрема йдеться про оцінку сучасного стану землекористування підприємствами, що дає змогу комплексно й всебічно оцінити зазначений процес у сільськогосподарських підприємствах;

– обґрунтування характерного ряду сильних і слабких сторін сільськогосподарських підприємств регіону, а також можливостей і загроз, які необхідно застосовувати під час прогнозів майбутнього розвитку землекористування підприємствами на основі SWOT-аналізу.

Значення для науки і практики отриманих автором результатів.

Наукові положення, висновки та рекомендації, викладені в дисертації, мають як теоретичне, так і практичне значення. Отримані здобувачем результати є вагомим внеском у розвиток методики оцінки та прогнозування економічної

ефективності землекористування в сільськогосподарських підприємствах регіону.

Серед результатів роботи, які становлять теоретичну цінність, варто виокремити розроблений економічний механізм використання земельних ресурсів у сільськогосподарських підприємствах та методологічний інструментарій дослідження ефективного використання земельних ресурсів.

Практичне значення одержаних результатів підтверджується впровадженням розроблених теоретичних, методичних і прикладних рекомендацій у практику діяльності сільськогосподарських підприємств та державних установ.

Окремі результати виконаного дисертаційного дослідження знайшли своє практичне застосування під час формування Стратегії розвитку Івано-Франківської області на 2021-2027 роки та Плану заходів з її реалізації на 2021-2023 роки (довідка № 274/01-14/01 від 31.12.2021 р.) департаменту агропромислового розвитку Івано-Франківської обласної державної адміністрації.

Одержані в процесі дисертаційного дослідження висновки та пропозиції щодо вдосконалення матеріально-речового складника інтенсифікації використання земельних ресурсів, аналітичні дані й розрахунки використано під час розробки перспективного плану розвитку господарства приватним фермерським господарством “Поточище” Коломийського району Івано-Франківської області (довідка № 94 від 22.05.2023 р.).

Основні теоретичні та методичні результати, що підготовлені в дисертаційній роботі використовуються в навчальному процесі кафедрою обліку й оподаткування Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника під час розробки робочих програм, методичних матеріалів і практичних завдань з дисципліни “Основи бізнесу” (довідка № 03.04-29/07 від 08.06.2023 р.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Основні положення дисертаційного дослідження опубліковані в 11 наукових працях, у тому числі 4 статті в наукових фахових виданнях України та 1 стаття у наукових періодичних виданнях інших держав, 6 опублікованих тез конференцій.

Аналіз змісту дисертації та опублікованих праць є підставою для висновку про наукову обґрунтованість і достовірність отриманих результатів та висновків дослідження. Результати дослідження належно апробовані, про що свідчить участь автора у наукових конференціях, зокрема таких як: “Наука і освіта в інтелектуально-інноваційному розвитку суспільства” (Бережани, 2019 р.); “Перспективні форми організації господарської діяльності на селі” (Київ, 2019 р.); “Ефективність функціонування сільськогосподарських підприємств” (Львів, 2019 р.); “Актуальні проблеми та перспективи розвитку агро- та електроінженерії” (Бережани, 2020 р.); “Національні і світові тенденції розвитку обліку, оподаткування та контролю” (Одеса 2020 р.); “Сталий розвиток аграрної сфери: інженерно-економічне забезпечення” (Київ, 2020 р.).

Відомості про дотримання академічної доброчесності. За результатами перевірки дисертаційної роботи та опублікованих праць, можна зробити висновок про відсутність порушення здобувачкою вимог академічної доброчесності. Це дає можливість стверджувати, що дисертаційне дослідження Др. Дабчук Наталії Юріївни є оригінальним, завершеним, що характеризується достатнім рівнем наукової новизни, практичним значенням, становить реальний внесок у розвиток економіки.

Дискусійні положення та зауваження щодо дисертаційного дослідження.

Однак, незважаючи на низку позитивних моментів, дисертація не позбавлена зауважень, зокрема:

1. На рис. 1.1 “Нормативно-правове регулювання використання земельних ресурсів сільськогосподарськими підприємствами” (с. 31) автор

наводить 3 рівні використання земельних ресурсів: державний, галузевий та рівень підприємства, проте не конкретизує їх змістовні наповнення.

2. Вважаємо, що у дисертаційній роботі у п. 1.2 “Сутність економічної ефективності використання земельних ресурсів” здобувачу необхідно було ширше розглянути теоретичні підходи та концепції вчених щодо трактування поняття “економічна ефективність” в контексті сільського господарства (с. 39-43).

3. При визначенні прогнозних даних у п. 3.1 “Прогнозування виробництва продукції в сільськогосподарських підприємствах регіону” інформативний рис. 3.3 (с. 132) про вибір залежних і незалежних змінних, доцільно розмістити у додатках.

Водночас хочу зазначити, що вказані дискусійні положення не мають принципового характеру та не зменшують загальної позитивної оцінки виконаного дослідження, його теоретичної та практичної значущості.

Висновки про відповідність дисертації вимогам.

Дисертаційна робота Драбчук Наталії Юріївни «Економічна ефективність використання земельних ресурсів у сільськогосподарських підприємствах регіону», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 – Економіка, є завершеним науковим дослідженням, що вирішує поставлене наукове завдання, яке полягає в обґрунтуванні теоретичних і методичних засад та наданні практичних рекомендацій щодо забезпечення економічної ефективності використання земельних ресурсів у сільськогосподарських підприємствах регіону.

Представлена дисертаційна робота на тему «Економічна ефективність використання земельних ресурсів у сільськогосподарських підприємствах регіону» відповідає вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом МОН України від 12.01.2017 р. № 40 (зі змінами), вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про

присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р. (зі змінами від 21.03.2022 р. № 341). Подана дисертаційна робота є завершеною працею, в якій отримано нові обґрунтовані результати, що мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення, а її авторка Драбчук Наталія Юріївна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 – Економіка.

Рецензент

доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри менеджменту і маркетингу
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника

Іван БЛАГУН

